

LEGE ZARRAK KENTZEN (1839-1876)

ETA 6: KENTZEA BERA (1875-1877)

Karlostarren III guda amaitu zanean, lege zarra kentzeko bideak zabalik egozan, baiña liberalak ziranak be ainbat egozan legezararren alde.

XII Alfonso erregeak itzaldi gogoangarri bat izan eban Naparroako Peraltan eta auxa esan eban: "Izkilluak emon ezker, foruak jarraitu leike".

Dana dala, gudaren ondoren, kalte aundiak egin jakezan karlostarri, esaterako ondasunak baitu eta uztak erre. Karlistak euren erregeagaz Areatza-Villaron egin eben batzarra (1973-08-06).

Aldundiak (liberalak, ez foruen bidez aukeratuak, baiña eurak foruen alde), laterri-legeagaz bat egiteko aldakuntzak eginda Gasteiz'en batu ziran guda amaitutzat emoteko eta Alfonso'ren alde egindako alegiñak agertzeko, oneri foruen alde egiteko eskatuz.

España guztiko izparringiak gogor itz egiten eben foruen aurka, baiña Bizkaian foruen alde egitea galazota egoan.

Bitartean Canovas'ek argi agertu eban: Karlostarrak guda amaitu eta izkilluak emoten ez ba'ebazan, foruak kendu egingo zirala eta baldintza orreik beteten ba'ebazan, Bergara'ko ituna beteko zala (foruak bai baiña laterri-legera egokituta).

Guda amaitu zan, libaralak irabazi ebeleako. Erregea eta gudalburuak Frantziara joan ziran.

Erregeak (Alfonso XII) Somorrostro'n au esan eutsen euskaldunai: "Zuek sendo jokatu dozuelako, España'ko batasuna lortu da laterri-legearen barruan urrengo gizaldi eta gizadietarako".

Canovas'ek barriro: Ez dira lege zarrak kenduko, liberal asko curen alde dagozelako, ez karlistakaitik. Oneik kontuan izanik bereala kenduko litzakez. Ez ebezan zigortu nai liberal zintzoak karlista etoiakaz batera.

Bizkai'ko Batzarrak batu ziran XII Alfonso erregea onartzeko, aldunak ori ezin leikeelako. Orrelan lege zarrak Laterri-Legera sartzeko bidea artuko zan. Orain bizien dagozen arazoak soldaduska ta zergak ziran.

Ona emen 1976'ko korteetara aurkeztuko zan legea:

1 a– 1839'tik gaur arte ezin izan dira alkartu foruak eta laterri-legea.

2n.– Soldaduskaren arazoa: Beste españatarrakaz bar-dindu.

3n.– Zergak Españatarrak lez ordaindu, baiña modu berezi bat.

4n.– Erregearen alde ekin dabenak soldaduskatik aske.

5n.– Gudan lagundu daben erriak zergetatik aske, baiña ez 12 urte baiño geiago.

6n.– Gobernuak foruetan aldatu bear dana aldatuko dau, baiña Euskalerriko probintziakaz berba eginda.

7n.– Lege au beteteko almen guztia emoten jako gobernuari.

LEGEAIA SENATUAN: (1876-06-03)

Gipuzkoako Agirre Miramon izan zan alde itz egin ebana. Itzaldia luzca ta ederra, argia ta sendoa. Bergarako itunetik asi zan aurka jokatzeko Sanchez Silva, baiña Agirre Miramon'en erantzuna ondo etorri zan. Ona emen gogoratu eban edesti-jazoera bat: 1867n. urtean Paris'en Erakusketa Nagusi bat egin zan eta asko goratu ebezan Euskalerriko Legeen ondorena diran oiturak. Ori dala-ta izan zan Anton Truebak bialdu eban txostena. Onak laterri askori emon eutsen zer pentsau.

Azkenean Senatuak legea dagoan lez onartu eban.

LEGEAIA KONGRESO EDO BE-KAMARA. (1876-07-07)

Iru euskaldun izan ziran izlariak: Moraza. Billabaso eta Bikuña.

An entzuten ebena beti zan bat: Españatar guztiak bardiñak izan bear dabela, danean. Iru oneik, oster, au esaten eben: Bai, bardiñak izatea galeraetzen daben gauzak kenduta, baiña foruan diran beste gauzak kendu barik. Orretan Bergara'ko ituna beteten dala.

Lege-Batzar edo Kongreso onek be egoan moduan artu eban ontzat legea, euskaldunai ezelako jaramonik egin barik, eta orrelan bidea aske geratzen zan lege-zarrak zeero kentzeko. Orduan kendu ziran Eskualdeetako batzarrak eta euskaldunen eskubide berezi guztiak, orduan lurperatu zan euskaldunen euskaltasuna.

Or agertzen dira olerkarien negarrak (Arrese Betia ta Kepa Enbeita, esaterako) eta or agertzen da Arana ta Goiri tar Sabin'en pentsabide barria. Ortik dator 1936n.gudako jokabidea ta triskantzak eta ortik gaur daukagun demokrazi-antzeko onetan euskaldun abertzaleak daukagun jokabidea: Gure eskubide bereziak lurperatu nai izan dabez, gure euskaltasuna kendu nai izan dabe, baiña erria or dago gaur be tente.

Olazar'tar Martin'ek

Oarra: Lege onartu-barri au XII Alfonso erregeak izenpetu eban 1876-07-02 egunean eta 23n. egunean agertu zan Gazetan edo orduko B.O.E.'n. Euskalerraren edestian aldi barri bat asi zan.